

A MAGYARORSZÁGI MOHÁSZAT RÖVID TÖRTÉNETE

A magyar mohászat kétszáz éves múltra tekinthet vissza, melynek során több mint 100 kutató 1500 publikációja érinti a nagy- illetve kis-Magyarország területét. Kutatásunk történetéhez az előbbieket is hozzátartoznak, hiszen mohakutatásunk gyökerei ide nyúlnak vissza, s az sem zavarhat minket, hogy osztoznunk kell e törénelmen szlovák, román, lengyel, cseh, osztrák és német kollégákkal.

A magyar mohakutatás 1791-ben indult, amikor LUMNITZER az első magyarországi mohaadatot közreadta. A múlt században elsősorban a mai Magyarországon kívüli területek kutatása folyt (Tátra, Erdély). Például Erdély moháit FUSS foglalja össze "Systematische Aufzählung"-jában, FÖRSTER viszont már Nyugat-Magyarországból közöl adatokat.

Az első nagy összefoglaló munka "A magyar Birodalom Moh-flórája" HAZSLINSZKY FRIGYESTŐL, amely 1885-ben jelent meg. Bár BOROS szerint felületes munka, amelynek az adatai jók csupán, úgy tűnik erőteljes lökést adott a bryológia fejlődésének. Ezután alakul ki ugyanis az erdélyi iskola – DEMETER KÁROLY, majd PÉTERFI MÁRTON és tanítványa GYÖRFFY ISTVÁN kutatásai nyomán. Míg DEMETER és főleg PÉTERFI Erdély valamennyi érdekes területét átkutatja és publikálja, GYÖRFFY munkáiban a Magas-Tátra moháit dolgozza fel, de már a magyar alföldről is publikál – pl. Makó környéke. GYÖRFFY ISTVÁN tekinthető az első igazán nagy hazai mohakutatónak három okból is – több mint 100 publikációja volt mohákból; kiadta a Bryophyta Regni Hungariae exsiccata-t és megalapította a Folia Cryptogamica folyóiratot.

A XX. sz. első negyedszázadának nagy alakja volt még DEGEN Á., aki az ország sok részéből publikál adatokat és ismeri az akkori neves külföldi mohászokat – BAUMGARTNER, RÖLL, SCHIFFNER, LOITLESBERGER, HERZOG. S ő az, aki helyi és külföldi gyűjtésekből jelentős mohagyűjteményt hozott létre, amely a Növénytár mohaherbáriumának törzsanyaga lett. Ebben az időszakban kezdett publikálni SZEPESFALVI J. és BOROS Á. is.

A 30–40-es években nagy lendületet vesz a mohaföldrajzi kutatás, sok új adattal és fajjal gazdagodik a bryológiai tudomány. Egymás után jelennek meg az egyes területek moháiról a publikációk: BOROS: Vas megye, Fejér megye; DEGEN: Bakony, Balaton-felvidék; IGMÁNDY: Hajdúnánás; FELFÖLDY: Nyírség; SZEPESFALVY: Pilis-Budai-hg.; POLGÁR: Győr megye, stb. Cönológiai munkájában sok kutató publikál mohaadatokat pl. HARGITAI, MÁTHÉ I., SOÓ R., ZÓLYOMI B.

E korszak lezárásaként jelenik meg BOROS Á. gyűjtésében a "Bibliographia Bryologica Hungarica", mely 880 közleményt sorol fel.

Ebben az időben indul meg BOROS Á. és VAJDA L. együttműködésével egy nagyszabású bryoföldrajzi kutatás sorozat, melynek során hazánk és Kárpát-medence flórája sok új adattal gazdagodott.

1953-ban látott napvilágot a "Magyarország mohái" határozókönyv BOROS Á. munkája, amely mint kézikönyv a habitusra alapozott kulcsai miatt megfelelő előismeret nélkül nehezen volt használható, azonban tartalmazza 519 hazai mohafaj leírását és elterjedési adatait.

A könyv megjelenése a mohaflóra kutatásnak újabb lendületet adott. Elsősorban VAJDA L. munkái jelentősek (Börzsöny, Zempléni-hg.), de sok florisztikával és növénycönológiával foglalkozó botanikus is jelentős adatokkal gazdagította flóránkat: BORHIDI, BODROGKÖZI, FELFÖLDY, TÍMÁR, KÁROLYI, DOMONKOS-NAGY É., BAKSAY L., DÉVÉNYI, JÁRAI-KOMLÓDI M., KOVÁCS M., VÖRÖS LÁSZLÓ-ZSIGMOND. Külön említendő PÓCS T., aki sok új adatot közöl Nyugat-Magyarországi és a középhegység flórájához és SIMON T., aki az Észak-Alföld tőzegmohalápjait felfedezte.

1968-ban jelent meg az utóbbi kutatások adatainak szintézise BOROS ÁDÁM "Bryogeographie und Bryoflora Ungarns" munkájában, mely a hazai mohafajok elterjedését, ökológiáját és cönológiai jellemzőit adja meg részletesen. Ebben 47 újabb mohafaj szerepel legnagyobb részt VAJDA gyűjtéseiből.

BOROS Á. halálával 1973-ban zárult le ez a korszak, melynek a megjelent publikációk, könyvek mellett nemzetközi hírűvé vált a TTM Növénytárának herbáriuma, amely BOROS Á. gyűjtéseinek megvásárlásával 200 ezer példányú gyűjteménnyé vált, kurátorai voltak e századunk második felében SZEPESFALVI J., VAJDA L., ORBÁN S. és RAJ CZY M.

BOROS Á. halála után VAJDA L. és a BOROS Á.-al közös tanítványok – PÓCS T., SIMON T., ORBÁN S., RAJ CZY M., GALAMBOS I. folytatta a mohaflórának kutatását. Jelentősebb munkák a mohaáreogeográfiai sorozat, melyet ORBÁN és DEBRECZY kezdett és RAJ CZY valamint TÓTH Z. folytatott egy-egy cikkel és a Magyarország moháinak határozó kézikönyve, mely ORBÁN és VAJDA munkája és 1983-ban jelent meg. VAJDA L. egészen 1986-ban bekövetkezett haláláig gyűjtötte a kiegészítő adatokat e munkához. A *Sphagnum*ok vizsgálatával BARBALICS J., BAKALÁRNÉ SÜTŐ I., BALOGH M. és KISS Cs. foglalkozott. A mohataxonómia modern módszerekkel folytatódott, 4 család revízióját magam végeztem, a Pottiaceae egyes genuszait GALAMBOS I., a *Tortulát* TÓTH Z. revideálta. Értékesek JÁRAI-KOMLÓDI M. moha spóramorfológiai tanulmányai is.

A hatvanas évek végén, hetvenes évek elején új irányzatok kezdődtek a bryológiában a mohaökológiai vizsgálatok, valamint a trópusi bryológia. A mohaökológiai vizsgálatok úttörője SIMON T., aki több publikációban adja közre tanulmányait részben SZÖRÉNYI G.-al közösen. 1984-től TUBA Z. vezetésével kezdődtek az ökofiziológiai vizsgálatok, 80-tól pedig az életsztratégia kutatások ORBÁN S. irányításával.

A mohaökológia és ökofiziológiai kutatások nemzetközi elismerését tükrözi, hogy 1985-ben hazánkban rendezték az IAB első mohaökológiai konferenciáját.

A trópusi bryológiai vizsgálatok kezdete PÓCS T. nevéhez fűződik, aki Vietnámban, Afrikában és Kubában vett részt jelentős gyűjtőutakon és expedíciókon. Májmohák taxonómiájában PÓCS T. kimagasló eredményeket ért el, a lombosmoháknál ORBÁN S. ért el sikereket, jelentős KIS GABRIELLA Közép-Keletafrikai bibliográfiája. A bryogeográfiában és trópusi mohaökológiában szintén PÓCS T. munkái a legértékesebbek. PÓCS T. a megjelent közel 200 publikációjával, egyik legeredményesebb és nemzetközileg is a legelismertebb bryológusunk. Elismertségét mutatja az is, hogy ő a szerkesztője a *Bryologia Africana* készülő májmoha kötetének. Nevéhez fűződik az egri főiskola mohaherbáriumának megalapítása is, amely 150 ezres példányszámával második legnagyobb hazai gyűjteményünk.

1978-ban Egerben alakult meg a Középeurópai Bryológiai Munkaközösség, melynek 8. konferenciája ismét főiskolánkon lesz 1993-ban.

Szerző címe: Dr. ORBÁN Sándor
Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola
Növénytan Tanszék
H-3301 Eger, Pf.: 43
Leányka u. 4-6. D épület